

Forsker-praktiker møde
Nationalt Center for Erhvervspædagogik
29. September 2011

Skræddersyet kaos

*- enkle svar og svære spørgsmål
om frafald*

- Indsatser mod frafald i tilbageblik:
  - når problemets løsning også bliver problemets årsag
  - og den politiske indsats går i ring
- Politisk-pædagogiske dilemmaer i forhold til frafald

Indsatsen mod frafald i tilbageblik: *de enkle svar*

- Den første lærlingelov i 1889 13. *“Naar en Lærling uberettiget har forladt Læren, kan han ved Politiets Foranstaltning bringes tilbage i denne, saafremt Mesteren inden 14 Dage til Politiovrigheden indgiver Begjæring derom.”*
- . Bestemmelsen videreførtes ved reformen i 1956.
- 1996 Aktiv arbejdsmarkedspolitik: aktivering via uddannelse
- 2010: Ungepakke 2: unge som falder fra og ikke følger deres uddannelsesplan skal opsøges af kommunen og forældrene kan straffes økonomisk (under 18år).
- **Svære spørgsmål:** Når læring forudsætter engagement, hvordan fastholde og uddanne elever, som er tvunget til uddannelse?
- Hvordan kan erhvervspædagogikken bidrage til udvikling af engagement og selvværd - uden at blive social-pædagogik

I slutningen af 1960'erne steg frafaldet til over 30%

Årsagen til det store frafald blev udpeget til: *"at de unge for tidligt, og ofte uden at have en realistisk baggrund, skal vælge en faglig uddannelse.... uden at de unge har haft en reel mulighed for at vurdere konsekvenserne af valget."* (Betænkning nr. 612, 1971:36).

Løsningen: Det politisk-pædagogiske svar på frafaldet var at afskaffe mesterlæren og indføre et bredt skole-baseret basisår.

På basisåret blev eleverne introduceret til en bred vifte af fag for at sikre et kvalificeret uddannelsesvalg.

Desuden indførtes 40% almene grundfag blandt andet for at gøre det lettere for eleverne at skifte uddannelse/arbejde.

Det gradvise uddannelsesvalg videreførtes med 'første skoleperiode' (Tek1) med reformen i 1991 og fungerede frem til 2000.

I løbet af 1990'erne steg frafaldet igen

Årsag: Den brede grunduddannelse udpeges som årsag, fordi eleverne skal prøve forskellige fag, som nogle ikke er interesserede i.

Skoletrætte elever mister interessen ved undervisning i 'skolefag'.

Løsning: Ved R2000 og reformen i 2007 blev det bestemt at eleverne skal møde faget hurtigt efter start - og *Ny Mesterlære* blev indført. Samtidig begrænsedes almene fag mest muligt i grundforløbet.

Det som tidligere blev udpeget som **løsning**, bliver nu udpeget som **årsag** til frafaldsproblemet. Her er et dilemma:

En bred introduktion og et gradvist valg af uddannelse kan fastholde nogle elever - men samtidig få andre til at falde fra.

Det svære spørgsmål : hvordan tilrettelægge afklarende og introducerende forløb, der opleves som meningsfulde og attraktive?

Indsatsen mod frafald i tilbageblik

Syv måneder efter afslutning af basisåret har kun omkring en tredjedel af eleverne i årgang 1991 fundet en praktikplads.

(Socialkommissionen 1992, del 1:145)

"Hovedproblemet i det nuværende erhvervsuddannelsessystem er imidlertid dets utilstrækkelige evne til at fastholde de unge i uddannelsesforløb." (Betænkning 1112, del 1:84, 1987).

Årsagen udpegedes nu til at være: *De skoletrætte elever savner sammenhæng mellem den faglige og den almene undervisning.*

Løsningen: *Helhedsorientering: integration af almenfag og erhvervsfag*

Med reformen i 1991 skulle undervisningen tilrettelægges som en sammenhængende og meningsfuld helhed.

Fra midten af 1990erne steg frafaldet i erhvervsuddannelserne igen

Årsagen til frafald udpegedes nu til at være: De mere uensartede og individualistiske elever ("zappere") passer ikke ind i de standardiserede uddannelsesforløb.

Løsningen: " De øgede muligheder for at tilpasse uddannelserne til elevernes individuelle behov og ønsker vil gøre erhvervsuddannelserne mere attraktive og mindske frafaldet."

(Undervisningsministeriet 2001:10)

Reform2000: Den personlige uddannelsesplan + '*ansvar for egen læring*'

- Mulighed for løbende optag af elever og fleksibel tilrettelæggelse
- Kompetencebaseret tilrettelæggelse: længde afhænger af den enkeltes læreproces: *skræddersyede forløb til den enkelte.*

Skræddersyet grundforløb - individuelt tilpasset

Eksempel - en elev på teknisk skole - mekaniker

Interviewer: *Hvordan var det at starte på grundforløbet?*

Henrik: *" Det var også helt kaos. Fordi vi blev smidt ind på nogle hold, som var kørende. De var jo så 12 uger længere fremme, end vi var. Så vi var meget bagud. Så samtidig med vi skulle lære de ting, så skulle vi også lige lære nogle nye mennesker. Og når de var færdige, så blev vi smidt ind på et andet hold, og så skulle vi lære nye mennesker igen. Og sådan var det hele vejen op, og det var også rigtig svært. Og jeg tror også, at der mistede jeg meget læring. Fordi man skulle ligesom holde til to ting."*

" ..og vi var kun 3 som gennemførte. ... der faldt mange fra også"

Velbegrundede tiltag mod frafald kan have utilsigtede virkninger, som øger frafaldet.

Efter reformen i 2000 fortsatte frafaldet med at stige

Årsag: Reform2000 vurderes af mange som medvirkende årsag til frafald.

Mangel på kontinuitet og sammenhæng i det sociale miljø.

De uafklarede elevers vanskeligheder ved at håndtere mange valg.

Løsning: Ved en reform i 2007 indførtes et krav om "strukturerede grundforløb" og social stabilitet.

Reform i 2007: niveaudeling i grundforløbene

På flere uddannelser er der tre niveauer af grundforløb:

1. De hurtige 20 uger (med praktikplads og erhvervserfaring)
2. De 'normale' 30 uger
3. De 'svage' 40- 60 uger

Eksempel på social eksklusion. Gruppeinterview BYG

Interviewer: Har I selv valgt, at gå på det der 30 uger?

Ml: *"Nej, men lærerne har de første to uger, der var sådan prøve (griner), nærmest for at se om attitude, hvordan den var. Og så er vi så blevet delt op på de forskellige hold. Ikke noget racistisk, men alle indvandrerne er på det der 30+ hold. Det ved jeg ikke hvorfor, men de tager det heller ikke seriøst nogen af dem, overhoved. " .....*

Mk: *"Eller dem der godt kan lide og ryge en bønne ude i hækken, de er vist også derover"*

Ml: *"Ja det er junkierne og indvandrerne ovre på det hold. "*

Gruppeinterview mekaniker for 'svage' elever med ekstra tid

Hans: *"Altså de her 12 ugers forløb er sådan lidt, dem der er på de andre forløb sådan ser ned til en, så vi skal se op til dem, det er sådan lidt. ... Altså vi bliver drillet med at vi er på det der 12 ugers forløb ..."*

Sp: *var det for sjov eller ondskabsfuldt ment?*

Hans: *Ja, både og ...*

Særlige grundforløb kan give eleverne undervisning i en form og på et niveau der passer til deres forudsætninger.

- men kan også medføre stigmatisering og øget risiko for frafald.

Selektion på særlige grundforløb: negativ peer effekt

Interview med elev på et særligt grundforløb

M: *"Vi er sådan en gruppe, der gerne vil tilbage i en normal klasse. Og så er der dem der bare: "Pjat-pjat", ikk'. Det er nærmest delt op i to grupper."*

"Det er sådan at nogle gange, hopper man med på deres. På deres fut-tog. Man bliver koblet til. "

"Det er irriterende, for når jeg sidder derinde, så er der nogle der bare sidder og pjatter og nogle gange falder du selv med i det. Det er ikke altid. Man prøver at lade være. Men ... nogle gange, hopper man bare med på den."

Niveaudeling kan bidrage til at fastholde flere elever i uddannelse,

Men kan også bidrage til udvikling af en 'anti-skole kultur'

Svære spørgsmål og dilemmaer for indsatsen mod frafald

Fordele ved niveaudeling i separate hold:

- Eleverne får undervisning, der passer til deres forudsætninger.
- Alle elever kan lære sammen med ligestillede elever.

Risici ved niveaudeling i særlige grundforløb:

- Stigmatisering: skolens kategorisering bliver selvbekræftende
- Færre faglige forventninger fra kammerater
- Negativ peer-learning effekt: udvikling af en 'anti-skole-kultur'
- Lavere forventninger fra lærere og lærere med lavere kompetencer

Svære spørgsmål - et pædagogisk dilemma: Hvordan opnå fordelene ved niveaudeling uden at få de negative konsekvenser med?

Pointer 2

Den uddannelsespolitiske og pædagogiske indsats mod frafald har svinget frem og tilbage:

- Afskaf mesterlæren ◀◀ ▶▶ genindfør (ny) mesterlære
- Helhedsorientering ◀◀ ▶▶ modularisering, fleksibel tilrettelæggelse
- Individualisering ◀◀ ▶▶ strukturerede grundforløb
- Brede indgange ◀◀ ▶▶ direkte start på specifikke fag

Indsatser mod frafald kan have mangfoldige og utilsigtede effekter.

Et 'frafald' i statistikken kan være udtryk for mange forskellige ting.

Derfor behov for at en mere nuanceret forståelse af 'frafald'.

Pointer 2

Indsatsen mod frafald indebærer en række politiske og pædagogiske dilemmaer - for eksempel:

- Erhvervsuddannelserne skal både være 'i verdensklasse' og give alle unge en uddannelse - Hvordan kan den være begge dele?
- Løbende indtag og fleksibelt forløb giver de unge gode muligheder for at genstarte og følge deres egne rytmer.
- Men fleksible optag kan undergrave det sociale miljø og føre til frafald af socialt usikre elever.
- En direkte start på en specifik uddannelse kan føre til frafald og omvalg, fordi valget ikke er kvalificeret.
- Men et gradvist uddannelsesvalg kan også føre til frafald, fordi eleverne oplever de brede grundforløb som demotiverende.

Pointer 3

- Dilemmaer betyder at de enkle løsninger '*best practices*' ikke kun virker efter hensigten - men også kan virke modsat
- og så kommer politikken til at køre i ring.
- Løsning af dilemmaer kræver nytænkning - didaktisk innovation - som ser efter mulighederne i den konkrete situation.
- Da mange løsninger også kan være årsag til frafald, er der behov for en reflektiv politik og pædagogik, som har blik for de mangfoldige og utilsigtede virkninger af den pædagogiske praksis!
- Løsning af pædagogiske dilemmaer forudsætter udviklingen af en flerdimensionel erhvervspædagogisk kompetence: faglig, social, didaktisk og personlig.

Tak for opmærksomheden - slut!

